

บทที่ 7

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีของพนักงานสถานบริการน้ำมัน และเพื่อศึกษาความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการป้องกันการแพร่ระบาดของเอดส์ สำหรับกลุ่มพนักงานในสถานบริการน้ำมันเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ โดยได้คัดเลือกศึกษาจากสถานบริการน้ำมันในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จำนวน 10 แห่งเป็นพื้นที่วิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยได้ดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน คือ การศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องรวมถึงกระบวนการวิจัยปฏิบัติการ กลุ่มเป้าหมายในการทำวิจัยปฏิบัติการได้แก่ พนักงานในสถานบริการน้ำมัน 10 แห่ง ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลและเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภูมิหลังและวิถีชีวิตของพนักงานที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ จากนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลไปวางแผนและเลือกแนวคิดและวิธีการเพื่อสร้างความตระหนัก การให้ความรู้และทักษะที่ถูกต้องในการป้องกันการติดเชื้อ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต สัมภาษณ์และการจัดบันทึกข้อมูลรายละเอียดจากปรากฏการณ์ต่าง ๆ ขณะดำเนินกิจกรรม และการติดตามประเมินผลหลังจากจัดกิจกรรม 1 ปี ระยะเวลาในการศึกษาระหว่างเดือนตุลาคม 2542 จนถึงเดือนมีนาคม 2544 ข้อมูลได้รับการตรวจสอบและวิเคราะห์เพื่อสรุปถึงความเหมาะสมของรูปแบบการจัดกิจกรรม ผลของการวิจัยสรุปได้ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ดำเนินควบคู่ไปกับการปฏิบัติการภาคสนาม ขั้นตอนในการวิจัยประกอบด้วย การศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารงานวิจัยและข้อมูลจากเอกสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การศึกษาบริบทของสถานบริการน้ำมันได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจำนวนพนักงานและเวลาในการทำงาน การศึกษาวิถีชีวิต ภูมิหลังและพฤติกรรมเสี่ยงต่อเอดส์ได้แก่ ชาติพันธุ์ ภูมิลำเนา เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ตำแหน่งงานในสถานบริการน้ำมัน การสื่อความหมายและการใช้ภาษาไทย ที่พักอาศัย ประวัติการทำงาน ลักษณะนิสัย การคบเพื่อน เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านเอดส์และด้านอื่น ๆ การค้นหาการ การดื่มสุราและเที่ยวกลางคืน การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ป้องกันการเที่ยวสถานบริการทางเพศ การเสพยาเสพติดชนิดใช้เข็ม การเสพยาเสพติดชนิดอื่น ๆ รวม

ทั้งการได้รับอันตรายจากการทำงาน จากนั้นจึงได้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ในระหว่างดำเนินกิจกรรมอยู่ในภาคสนามจะมีการประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบควบคู่กันไปเป็นระยะ ๆ จนได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก รวมทั้งการสัมภาษณ์กลุ่มย่อย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย แบบสำรวจสถานการณ์น้ำมัน แบบสังเกตแบบสัมภาษณ์และเครื่องมือที่เป็นกระบวนการคือการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (PRA) ในกระบวนการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลและทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายพนักงานในสถานบริการน้ำมันในทุกๆ รายละเอียดอย่างใกล้ชิดตลอดระยะเวลาที่ศึกษาข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยทำให้ได้ข้อมูลที่ทำให้ได้ข้อสรุปต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การวิจัย จึงขอนำเสนอข้อสรุปเป็นประเด็น ดังนี้

1. การศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงต่อเอดส์ของพนักงานในสถานบริการน้ำมัน

ในการศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงต่อเอดส์ของพนักงาน ผู้วิจัยได้ทำงานศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงในประเด็น บริบทของสถานบริการน้ำมัน วิถีชีวิตและภูมิหลัง พฤติกรรมทั่วไปของกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับเอดส์ รวมทั้งการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านเอดส์ของพนักงานพบว่า

1.1 บริบทของสถานบริการน้ำมัน สถานบริการเหล่านั้นเป็นตัวแทนค้าต่างของบริษัทน้ำมันเชื้อเพลิงต่างๆได้แก่ บริษัทกาลเท็กซ์จำกัด จำนวน 4 แห่ง บริษัทเชลล์แห่งประเทศไทย จำกัด จำนวน 3 แห่ง การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย จำกัด จำนวน 2 แห่ง และบริษัท เอ็มพี จำกัด จำนวน 1 แห่ง การดำเนินธุรกิจหลักได้แก่ บริการเติมน้ำมันดีเซลและเบนซิน ธุรกิจเสริมได้แก่ บริการล้างอัดฉีด เปลี่ยนถ่ายน้ำมันเครื่อง ร้านมินิมาร์ทและมีบางแห่งที่เปิดให้เข้าทำธุรกิจร้านอาหาร บริการปะยางและตรวจเช็คซ่อมเครื่องยนต์ นอกจากนี้ยังมีสถานบริการน้ำมัน 1 แห่งที่มีกิจการบริการเติมน้ำมันหุงต้ม สถานบริการน้ำมันประมาณครึ่ง

หนึ่งเปิดให้บริการ 24 ชั่วโมง แบ่งเป็น 3 ผลัดและอีกครั้งหนึ่งเปิดให้บริการวันละ 16 ชั่วโมง แบ่งเป็น 2 ผลัดและปิดให้บริการในเวลาประมาณ 22.00 น

1.2 ภูมิหลังของพนักงาน พนักงานส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีอาชีพ เกษตรกรและรับจ้างทั่วไป ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่อำเภอรอบๆ จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียง อาทิ แม่ฮ่องสอน เชียงราย ลำพูน น่าน ลำปาง อุตรดิตถ์ พะเยา เพชรบูรณ์ พนักงานที่เป็นชนกลุ่มน้อยมีจำนวนมากกว่าคนไทยพื้นราบเล็กน้อย ส่วนใหญ่เป็นชนเผ่ากะเหรี่ยง รองลงมาคือ ลีัว อาข่า ไทยใหญ่ จีนฮ่อและชาวมูเซอ ตามลำดับ พนักงานบางส่วนเป็นคนไทยพื้นราบมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางเช่น อุบลราชธานี เลย อุตรธานี นครราชสีมา สุรินทร์ สุพรรณบุรีและสระบุรี เป็นต้น

พนักงานส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีสถานภาพโสด มีอายุระหว่าง 12-22 ปี จบการศึกษาภาคบังคับแต่มีบางส่วนไม่ได้เรียนหนังสือในระบบการศึกษาของไทย พนักงานที่เป็นชาวพื้นราบสามารถสื่อความหมายและใช้ภาษาไทยได้ดี ส่วนชนกลุ่มน้อยมีภาษาของชนเผ่าตนเองที่แตกต่างกันไป สามารถฟังภาษาไทยเข้าใจ พูดได้แต่ไม่ค่อยชัดเจน อ่านได้ช้า เขียนได้แต่สะกดคำไม่ค่อยถูกหลักภาษา

1.3 วิถีชีวิตของพนักงาน ตำแหน่งงานส่วนใหญ่เป็นพนักงานเติมน้ำมัน หน้าลาน รองลงมาคือพนักงานล้างอัดฉีด ขายของในมินิมาร์ท คนสวน แม่บ้านและพนักงานเติมก๊าซหุงต้ม ตามลำดับ พนักงานส่วนใหญ่พักบ้านพักที่เจ้าของกิจการจัดไว้ให้ ซึ่งบ้านพักบางแห่งพบว่ามีสภาพสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี เช่น อยู่ใกล้กับห้องน้ำที่มีกลิ่นเหม็น ห้องแคบมีหน้าต่างและช่องระบายลมน้อยทำให้การระบายอากาศอากาศไม่ดี และมีการดำรงชีวิตโดยลำพัง ตัดสินใจปัญหาต่างๆ ด้วยตนเองแต่บางคนจะมีเพื่อนร่วมงานคนที่สนิทที่สุดเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำเมื่อมีปัญหา ชนกลุ่มน้อยมีเพื่อนสนิทคือเพื่อนจากเผ่าหรือหมู่บ้านเดียวกัน สำหรับคนไทยพื้นราบมีสังคมของเพื่อนฝูงที่มากและกว้างขวางกว่าชนกลุ่มน้อย คนไทยพื้นราบบางคนนอกจากไม่นิยมคบหาสมาคมกับชนกลุ่มน้อยเป็นเพื่อนและไม่ให้การยอมรับแล้วยังดูถูกเหยียดหยามชนกลุ่มน้อยอีกด้วย

การคบเพื่อนต่างเพศของพนักงานชายโดยมากเป็นผู้หญิงจากภายนอกสถานบริการน้ำมันและยังไม่ต้องการผูกมัดโดยการแต่งงานหรือมีชีวิตคู่ ส่วนพนักงานหญิงมักคบเพื่อนชายแบบจริงจัง หวังแต่งงานสร้างครอบครัว ชนกลุ่มน้อยบางคนมีคนรักอยู่ที่ภูมิลำเนา เมื่อมีวันหยุดในเทศกาลสำคัญจึงกลับไปเยี่ยมบ้านเป็นครั้งคราว พนักงานที่อยู่ในวัยรุ่นส่วนใหญ่ยังไม่มีเพื่อนหญิงจึงอยู่ระหว่างการเรียนรู้และแสวงหาประสบการณ์ทางเพศ

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์ของพนักงานพื้นราบและพนักงานที่เป็นชนกลุ่มน้อยมีการรับรู้ที่คล้ายคลึงกันคือ เคยฟังจากวิทยุ หอกระจายข่าว ป้ายประชาสัมพันธ์ขนาดใหญ่หรือเคยชมจากโทรทัศน์บ้าง เนื้อหาที่รับรู้ได้แก่ การติดต่อของเอดส์จากการเที่ยวหญิงบริการทางเพศ การสำส่อนทางเพศ การใช้เข็มฉีดยาเสพติดร่วมกัน การติดต่อจากแม่สู่ลูก เป็นต้น ในครอบครัวของชนกลุ่มน้อยบางเผ่าพ่อแม่ห้ามไม่ให้พูดเรื่องเอดส์เพราะถือว่าเป็นเรื่องไม่ดี พนักงานภายในสถานบริการน้ำมันไม่เคยมีการพูดคุยเรื่องเอดส์และไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาให้ความรู้ แต่เคยมีพนักงานของสถานบริการน้ำมันแห่งหนึ่งเคยเข้ารับการอบรมเป็นอาสาสมัครเรื่องเอดส์เพื่อกลับมาช่วยเผยแพร่ความรู้และการป้องกันเอดส์กับเพื่อนพนักงานด้วยกัน เคยได้รับโปสเตอร์และเอกสารเผยแพร่เรื่องเอดส์ แต่ผู้เข้าอบรมผู้นั้นไม่ได้เผยแพร่หรือพูดคุยเรื่องเอดส์กับเพื่อนในสถานบริการน้ำมันมีเพียงพูดคุยกับเพื่อนสนิทบางคนเท่านั้น นอกจากนั้น พนักงานส่วนใหญ่มีการพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องเอดส์กับเพื่อนร่วมงานน้อยมาก จะมีการพูดคุยในลักษณะการตักเตือนเกี่ยวกับเอดส์เฉพาะกับเพื่อนที่สนิทมากที่สุดเท่านั้น หากใครพูดถึงเอดส์กับเพื่อนที่ไม่สนิทอาจจะมีเรื่องบาดหมางใจกันกัน เพราะถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัวของแต่ละคน

การใช้สารเสพติดของพนักงานในสถานบริการน้ำมัน พนักงานชายส่วนใหญ่สูบบุหรี่และมีพนักงานบางคนที่ใช้สารเสพติดประเภทแอมเฟตามีน (ยาบ้า) และฉีดเฮโรอีน โดยเฉพาะการเสพยาบ้ามีพนักงานหลายคนนิยมวิธีการสูบบากกว่าการฉีดหรือการกิน ซึ่งพนักงานบอกว่า ขั้นตอนในการเสพไม่ยุ่งยากและนอกจากเป็นสารกระตุ้นการทำงานแล้วยังช่วยให้ผ่อนคลาย สนุกสนานเพลิดเพลิน และถ้าหากสูบบ้าร่วมกับการดื่มเบียร์หรือเครื่องดื่มชูกำลังในปริมาณเล็กน้อยจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกทางเพศและนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ได้ พนักงานบางคนพูดถึงการใช้อย่างบ้าในสถานบริการน้ำมันว่าเป็นเรื่องปกติและพนักงานเรียกแอมเฟตามีนว่า “ม้า” ไม่เรียกว่า “ยาบ้า” แต่พนักงานส่วนใหญ่ที่ไม่เสพยาบ้าก็มีการตำหนิเพื่อนๆคนที่เสพยาบ้าอยู่เสมอ

1.4 พฤติกรรมเสี่ยงต่อเอดส์ พนักงานชายส่วนใหญ่โดยเฉพาะคนไทยพื้นราบนิยมเที่ยวสถานบริการทางเพศราคาถูกในวันรับเงินเดือนหรือค่าแรง โดยพนักงานบางคนดื่มสุราหรือเบียร์แล้วเที่ยวหญิงบริการทางเพศที่แหล่งขายบริการทางเพศสันติธรรม กำแพงดินหรือตันโพธิ์ หรือบางคนเที่ยวนักเรียนขายตัวเพื่อแลกกับยาบ้าที่เรียกกันว่า การเสียนยา เนื่องจากพนักงานสถานบริการน้ำมันบางคนมีแหล่งซื้อหรือเป็นผู้จำหน่ายยาบ้า ซึ่งนักเรียนที่ขายตัวเป็นนักเรียนที่ต้องการยาบ้าไปเสพหรือจำหน่ายกันในหมู่เพื่อน ๆ แต่หาซื้อไม่

ได้และยาบ้ามีราคาแพง พนักงานบางคนที่ชอบเสพยาบ้าบอกว่า การเสพยาบ้าทำให้มีความต้องการทางเพศ เสพยาบ้าแล้วจึงไปเที่ยวหญิงบริการ นอกจากการนิยมไปเที่ยวสถานบริการทางเพศแล้วพนักงานบางคนที่มีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนหญิงไม่นิยมใส่ถุงยางอนามัย

1.5 รูปแบบการดำเนินกิจกรรม โดยการจัดกิจกรรมในสิ่งแวดล้อมที่กลุ่มเป้าหมายมีความคุ้นเคยคือบริเวณบ้านพัก หรือบริเวณที่ทำงานลักษณะการนั่งร่วมกิจกรรมเป็นวงกลมหันหน้าเข้าหากัน ทำให้ทุกคนมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมีโอกาสได้รับความรู้เท่าเทียมกันนอกจากการคำนึงถึงการจัดสภาพแวดล้อมดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมโดยยึดหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมหลัก โดยการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันและผู้วิจัย ใช้การสื่อสารโดยการพูดเขียนและใช้วัสดุธรรมชาติที่ไม่ซับซ้อนมีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย กิจกรรมหลักในรูปแบบการใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม คือ กิจกรรมที่หนึ่ง การให้ค่าคะแนนพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ โดยการให้กลุ่มระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ โดยการเขียนหรือวาดรูปแทนความหมายของพฤติกรรมเสี่ยง และให้ค่าคะแนนความเสี่ยงในแต่ละพฤติกรรม ถ้าเสี่ยงมากให้ 10 คะแนน หากกลุ่มเห็นว่าเสี่ยงน้อยก็ให้คะแนนลดลง หรือหากเห็นว่าไม่มีความเสี่ยงเลยให้ 0 คะแนน การให้คะแนนใช้ก่อนห็นแทนค่าคะแนน หิน 1 ก้อน เท่ากับ 1 คะแนน การใช้ก้อนหินในการให้คะแนนทำให้สามารถปรับเปลี่ยนได้ง่ายเมื่อมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการเรียนรู้ร่วมกัน กิจกรรมที่สองเป็นการร่วมกันวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมเสี่ยงต่อการได้รับเชื้อเอชไอวี/เอดส์ โดยการให้กลุ่มเป้าหมายพิจารณาถึงพฤติกรรมใดบ้าง ที่สามารถเชื่อมโยงการกระทำถึงกันและกันได้ และกลุ่มบอกได้ว่าแต่ละพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กันได้อย่างไร ซึ่งกิจกรรมที่หนึ่งและกิจกรรมที่สองมีการดำเนินการต่อเนื่องกัน ผลของการดำเนินกิจกรรมคือกลุ่มมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเอดส์ที่ถูกต้องจากการปรับเปลี่ยนค่าคะแนนของพฤติกรรม พฤติกรรมที่กลุ่มเห็นว่าเสี่ยงมากคะแนนจะเพิ่มขึ้นและเมื่อกลุ่มเห็นว่าเสี่ยงน้อยคะแนนจะลดลง ในส่วนของการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ กลุ่มได้ตระหนักถึงการกระทำหรือพฤติกรรมที่ทำให้ตนเองมีโอกาสดูได้รับเชื้อเอดส์ ซึ่งการกระทำหรือพฤติกรรมเสี่ยงมีทั้งพฤติกรรมที่ทำแล้วเสี่ยงโดยตรงและมีบางพฤติกรรมที่เสี่ยงทางอ้อม แต่สามารถทำให้น่าไปสู่พฤติกรรมเสี่ยงทางตรงได้ ซึ่งทั้ง 10 แห่งที่ดำเนินกิจกรรมพบว่าการดื่มสุราแล้วขาดสตินำไปสู่การมีพฤติกรรมเสี่ยงอื่น ๆ ได้มากที่สุด รองลงมาคือการเสพยาบ้าแล้วเกิดความคิดคะนอง มีความต้องการทางเพศ และสามารถทำให้ไปมี

พฤติกรรมเสี่ยงอื่น ๆ ได้เช่นเดียวกัน รวมถึงการฝึกทักษะการใช้ถุงยางอนามัยที่ถูกต้องในการป้องกันเอดส์ ใช้วิธีการฝึกปฏิบัติตัวต่อตัว และการทำซ้ำหลาย ๆ รอบจนกว่ากลุ่มเป้าหมายจะทำได้ถูกต้อง โดยใช้อุปกรณ์ประกอบการสาธิตที่ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุดคือ การใช้หุ่นจำลองอวัยวะเพศชาย หรือใช้ดวงกวางแทนอวัยวะเพศชายและใช้ถุงยางอนามัยที่ใช้ได้จริง

1.6 การประเมินผลการจัดกิจกรรม จากรูปแบบของการดำเนินกิจกรรมในข้อ 1.5 ได้ประเมินผลของการจัดกิจกรรมเป็นสองแบบ ดังนี้

แบบที่หนึ่ง เป็นการประเมินในขั้นตอนการจัดกิจกรรมที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการใช้ถุงยางอนามัยในการป้องกันเอดส์ ที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้น จากการสังเกตระหว่างดำเนินกิจกรรมในแต่ละแห่งพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์และความรู้ระหว่างกันและกัน และระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่ม ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เมื่อมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นและเห็นว่าพฤติกรรมบางอย่างที่กลุ่มคิดว่าจะไม่เสี่ยงแต่จริง ๆ แล้วมีความเสี่ยง จากการได้ร่วมกันวิเคราะห์ความสัมพันธ์และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของพฤติกรรมเสี่ยง ทำให้กลุ่มเกิดความรู้สึกตระหนักว่าพฤติกรรมนำไปสู่เอดส์ มีทั้งพฤติกรรมทางตรงและพฤติกรรมทางอ้อม นอกจากนั้นยังพบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้และทักษะในการใช้ถุงยางอนามัยได้ถูกต้องจากการสังเกตเมื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้ทดลองฝึกปฏิบัติก่อนการให้ความรู้พบว่า กลุ่มเป้าหมายขาดทักษะการใช้ถุงยางอนามัย แต่เมื่อผู้วิจัยได้ให้ความรู้และพาฝึกปฏิบัติการใช้ถุงยางอนามัยพบว่า กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจและสามารถทำได้ทุกคน การฝึกทักษะการใช้ถุงยางอนามัยจึงประสบผลสำเร็จอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นวิธีการฝึกปฏิบัติตัวต่อตัวทุกคนมีโอกาสฝึกปฏิบัติจนกระทั่งเข้าใจและทำได้ถูกต้องทุกขั้นตอน

แบบที่สอง เป็นการติดตามประเมินผลของการจัดกิจกรรมด้วยวิธีการประเมินความรู้และทักษะ หลังจากดำเนินกิจกรรมไปแล้ว 1 ปี พบว่าจากการประเมินความรู้ความเข้าใจของผู้ที่เคยเข้าร่วมกิจกรรม ในประเด็นการติดต่อของเอดส์ พฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเอดส์และความสัมพันธ์ของพฤติกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการให้ฝึกปฏิบัติการใช้ถุงยางอนามัยที่ถูกต้องกับหุ่นจำลองอวัยวะเพศชาย ผลปรากฏว่าพนักงานที่เคยร่วมกิจกรรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเอดส์และพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ สามารถตอบคำถามได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งมีทักษะการใช้ถุงยางอนามัยที่ถูกต้องทุกขั้นตอน แต่เมื่อมีการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากเอดส์โดยการใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ พบว่ามีพนักงานบางคนที่

ใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์หรือมีเพศสัมพันธ์กับคู่นอนเพียงคนเดียว แต่พนักงานบางส่วนยังไม่มี ความตระหนักในการป้องกันเอดส์ เมื่อมีเพศสัมพันธ์จึงไม่ใช้ถุงยางอนามัย

2. การศึกษาความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการป้องกันเอดส์ของพนักงานในสถานบริการน้ำมัน

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมได้ใช้แนวคิดและหลักการของ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (PL) และการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (PRA) มาผสมผสานกัน การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อการป้องกันเอดส์ของพนักงานในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง เขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ ทั้ง 10 แห่ง พบว่ารูปแบบกิจกรรมที่ใช้ มีความเหมาะสมในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

2.1 มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ได้แก่ หลักการความเป็นประชาธิปไตยที่ทุกคนมีสิทธิเสนอความคิดเห็น หลักการความต่อเนื่องของเนื้อหาและมีความยืดหยุ่นตลอดเวลา หลักการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เดิม หลักการสื่อสารด้วยคำพูดและภาษาที่เข้าใจง่าย หลักการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มด้วยกันและระหว่างกลุ่มกับผู้ดำเนินการในภาคสนาม ความสอดคล้องดังกล่าวนี้ ทำให้กลุ่มเป้าหมายสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและพัฒนาความรู้ความเข้าใจมากขึ้นจากเดิม

2.2 มีความเหมาะสมกับบริบทของกลุ่มเป้าหมายที่มีขนาดเล็กและมีบริบททางสังคมใกล้เคียงกัน เช่น อายุ ลักษณะการทำงาน พื้นฐานของครอบครัว การศึกษา เป็นต้น ทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ภายในกลุ่มได้ดี และกลุ่มเป้าหมายสามารถซักถามปัญหากับผู้วิจัยอย่างใกล้ชิด มีการพูดคุยด้วยภาษาง่าย ๆ และมีความเป็นกันเอง รวมทั้งการดำเนินกิจกรรมมีความใกล้เคียงกับการดำเนินวิถีชีวิตประจำวัน ใช้สถานที่และเวลาจัดกิจกรรมสะดวกต่อกลุ่มเป้าหมาย ทำให้กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรมได้ และนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจและการตระหนักต่อเอดส์ได้ง่ายขึ้น

2.3 มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ รูปแบบกิจกรรมที่ใช้ ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ด้านความรู้ความเข้าใจต่อเอดส์โดยการใช้สื่อและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งยังส่งผลให้เกิดความตระหนักต่อเอดส์ด้วยการให้กลุ่มเป้าหมายมีโอกาสวิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยงและความเชื่อมโยงระหว่างพฤติกรรมต่างๆด้วยตนเอง ร่วมกับการใช้สื่อประกอบที่เหมาะสม เช่น ภาพถ่ายผู้ป่วยเอดส์เต็มขั้น หรือหนังสือที่กล่าวถึงผู้ติดเชื้อ ทำให้กลุ่มเป้าหมายเห็นว่าเอดส์มีจริงและสามารถติดต่อกันได้ทางเพศสัมพันธ์ แต่สามารถป้องกันได้ อย่างไรก็ตาม

รูปแบบกิจกรรมนี้สามารถสร้างความตระหนักต่อเอดส์ได้ในระยะสั้นเท่านั้น ยังไม่สามารถสร้างความตระหนักและนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในระยะยาวได้ นอกจากนั้น รูปแบบกิจกรรมที่ใช้ ยังสามารถส่งเสริมให้เกิดทักษะการใช้ถุงยางอนามัยอย่างถูกต้องเพื่อป้องกันตนเองจากเอดส์ด้วย

2.4 ข้อจำกัดและความไม่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ จากการประเมินผล พบว่า รูปแบบกิจกรรมที่ใช้บางส่วนยังมีข้อจำกัดหรือไม่เหมาะสมเช่น การจัดกิจกรรมโดยจัดให้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนไทยพื้นราบและชนกลุ่มน้อยร่วมกิจกรรมด้วยกัน ทำให้พนักงานที่เป็นชนกลุ่มน้อยไม่กล้าแสดงความคิดเห็นหรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์เท่าที่ควร และการจัดกิจกรรมหนึ่งครั้งต่อหนึ่งแห่งนั้น ไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางเพศ และการป้องกันเอดส์ เพราะกลุ่มเป้าหมายดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ยั่วยุให้มีพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การดื่มสุรา การเสพยาเสพติด การเที่ยวหญิงบริการ เป็นต้น นอกจากนั้นยังพบอีกว่าการติดตามประเมินผลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทิ้งช่วงยาวนานเกินไป ทำให้ติดตามกลุ่มเป้าหมายได้น้อยมาก เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมีการเคลื่อนย้ายในอัตราที่สูง

อภิปรายผล

จากการศึกษาบริบทของสถานีบริการน้ำมัน ความเป็นมาและภูมิหลังของพนักงานที่เข้าร่วมกิจกรรมทำให้ทราบว่า ในสถานีบริการน้ำมันมีการให้บริการอื่นๆ นอกเหนือจากการจำหน่ายน้ำมัน เช่น บริการเปลี่ยนถ่ายน้ำมันเครื่อง บริการล้างอัดฉีด จำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ดและบางแห่งจำหน่ายก๊าซหุงต้ม มีการจัดระบบการทำงานเป็นวันละ 2-3 ผลัดๆ ละ 8 ชั่วโมง พนักงานส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างทั่วไป มีภูมิลำเนาในอำเภอและจังหวัดรอบ ๆ จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เป็นชนกลุ่มน้อย จบการศึกษาภาคบังคับเป็นส่วนใหญ่ เพศชายส่วนมากมีสถานภาพโสด อายุระหว่าง 18-22 ปี พนักงานส่วนใหญ่พักอาศัยในที่พักที่เจ้าของกิจการจัดไว้ให้และมีข้อห้ามในการพักอาศัยคือ ห้ามดื่มสุราและสังเวยดังในบ้านพัก บ้านพักส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกันกับสถานีบริการน้ำมันและบางแห่งอยู่ห่างออกไปไม่ไกลนัก มีพนักงานส่วนน้อยที่พักอาศัยบ้านตนเองโดยเดินทางไปเข้าเย็นกลับในอำเภอเมืองและอำเภอใกล้เคียง สภาพความเป็นอยู่ในบ้านพักมีความแออัด สภาพแวดล้อมของบ้านพักไม่ถูกต้องหลักสุขลักษณะ และการสุขาภิบาลไม่ดี ภายหลังเลิกงานพนักงานจึงออกไปพบปะหรือไปหาเพื่อนที่อยู่ภายนอกสถานีบริการน้ำมัน ห้องพักจึงใช้สำหรับการนอนเพียงอย่างเดียว จะเห็นได้ว่าภูมิหลังและบริบทการ

ดำรงชีวิตของกลุ่มเป้าหมายเอื้อต่อการมีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์เป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์มีน้อยมากเพราะพนักงานส่วนใหญ่มีรายได้น้อยไม่สามารถซื้อวิทยุและโทรทัศน์ ไม่มีการพูดคุยเกี่ยวกับเอดส์ ประกอบกับความสัมพันธ์ทางสังคมที่ขาดการพึ่งพาอาศัยกัน และไม่สามารถว่ากล่าวตักเตือนกันได้ จึงมีการดำรงชีวิตโดยลำพังและมีสังคมอยู่เฉพาะในกลุ่มคนที่เป็นเพื่อนสนิทเท่านั้น มีการตัดสินใจในการดำรงชีวิตด้วยตนเอง

การศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ของพนักงานในสถานบริการน้ำมันพบว่า พนักงานส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นหนุ่ม มีความอยากรู้อยากลองในการมีเพศสัมพันธ์ ทำให้มีพฤติกรรมบางอย่างที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ เช่น การนิยมเที่ยวหญิงขายบริการทางเพศโดยเฉพาะในวันรับเงินค่าแรงหรือวันเงินเดือนออก มีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนหญิงโดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย มีการดื่มสุรา เสพสารเสพติดชนิดยาบ้าด้วยวิธีการสูบจนมึนเมาและมีความคึกคะนอง มีความต้องการทางเพศอันนำไปสู่การเที่ยวหญิงบริการซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของทวิวรรณ ชาลีเครือ (2540) ที่พบว่าปัจจัยเอื้อต่อการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนวัยรุ่นได้แก่ การดื่มสุรา มึนเมา การเสพยาแก้ปวดประสาท ยาบ้า เป็นต้น นอกจากนั้นยังพบว่าพนักงานบางคนนิยมการเที่ยวหญิงบริการแอบแฝงได้แก่ การเที่ยวนักเรียนขายบริการเพื่อแลกกับยาบ้า จากพฤติกรรมเสี่ยงดังได้กล่าวมาแล้วยังมีปัจจัยเสริมที่ทำให้พนักงานมีโอกาสเสี่ยงมากขึ้น เนื่องจากชนกลุ่มน้อยบางเผ่ามีการปลูกฝังทัศนคติเกี่ยวกับเอดส์ว่าเป็นสิ่งไม่ดี โดยการห้ามพูดคุยถึงเรื่องเอดส์ในครอบครัว การแสดงความรังเกียจผู้ติดเชื้อเอชไอวีที่อยู่ในหมู่บ้าน จึงทำให้ชนกลุ่มน้อยขาดโอกาสในการรับรู้แลกเปลี่ยนและพูดคุยเกี่ยวกับเอดส์ ขาดความรู้ความเข้าใจในการป้องกันเอดส์ ชนกลุ่มน้อยบางคนเมื่อกลับภูมิลำเนาจะมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนหญิงโดยขาดการป้องกัน อันจะเป็นสาเหตุการแพร่ระบาดของเอดส์จากเมืองสู่ชนบท ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของจิระพันธ์ กัลลประวิทย์ (2538) ที่ระบุว่าแรงงานท้องถิ่นเข้ามาทำงานในเมืองแล้วกลับไปแพร่เชื้อเอดส์ในท้องถิ่นตนเอง และสิ่งที่ค้นพบจากการศึกษาที่สำคัญอีกอย่างคือพนักงานที่เป็นชนกลุ่มน้อยเกือบทั้งหมดขาดทักษะในการใช้ถุงยางอนามัยที่ถูกต้องอีกด้วย

การใช้กระบวนการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วมผสมผสานกับการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (PRA และ PL) ในการสร้างความตระหนักต่อเอดส์ด้วยการระดมความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์โดยการร่วมกันวิเคราะห์ความเสี่ยง วิเคราะห์การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของพฤติกรรมเสี่ยงต่อเอดส์และการฝึกทักษะการใช้ถุงยางอนามัยที่

ถูกต้อง ทำให้กลุ่มมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น จากการที่กลุ่มได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ และการที่ผู้วิจัยได้ให้ความรู้ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนค่าคะแนนตามความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เป็นไปตามแนวความคิดการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (PRA) โรเบิร์ต แชมเบอร์ส (อ้างในดุสิต ดวงสา ม.ม.ป.) ว่าเป็นกลุ่มของวิธีการและเทคนิคที่สามารถทำให้ชุมชนได้แลกเปลี่ยน เรียนรู้และวิเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับชีวิตและสภาพของชุมชน แล้ววางแผนไปสู่การกระทำ นอกจากนั้นยังมีความสอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดย ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ (2540) เสนอแนวคิดไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เดิม ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำอย่างต่อเนื่องโดยอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันและผู้สอนกับผู้เรียน ทำให้เกิดการขยายตัวของความรู้ ออกไปอย่างกว้างขวาง มีการสื่อสารด้วยการพูดและการเขียนเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้

จากการประเมินรูปแบบการจัดกิจกรรมพบว่า รูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตของกลุ่มเป้าหมายระดับหนึ่ง สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายโดยตรง มีการใช้ภาษาง่ายๆ ในการสื่อสารและไม่มี ความซับซ้อน ทำให้กลุ่มสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์อย่างกว้างขวาง มีการออกแบบกิจกรรมให้มีความยืดหยุ่นและดำเนินการอย่างต่อเนื่องร่วมกับการผสมผสานกับสื่อที่มีความหลากหลายและเร้าใจ สามารถกระตุ้นให้สมาชิกมีความสนุกสนานและมีส่วนร่วมตลอดเวลาอย่างไม่เบื่อหน่าย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของศิริจันทร์ วรณรัตน์ (2539) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมในกลุ่มย่อยโดยนำกระบวนการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (PRA) มาเป็นกระบวนการดำเนินกิจกรรมในกลุ่มคนงานก่อสร้าง เป็นวิธีการที่ทำให้กลุ่มสามารถคิดและวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกัน สามารถซักถามปัญหาอย่างใกล้ชิด ซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรมพื้นบ้านที่กลุ่มเป้าหมายมีความเคยชินมากกว่าการฟังบรรยายหรือใช้สื่อนวัตกรรมใหม่

จากการประเมินผลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคเอดส์และทักษะการใช้ถุงยางอนามัยในระหว่างการจัดกิจกรรมพบว่า การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้เป็นส่วนใหญ่ กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเอดส์ รวมทั้งมีทักษะการใช้ถุงยางอนามัยที่ถูกต้อง เพราะรูปแบบในการจัดกิจกรรมทำให้กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ลงมือกระทำและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้คอยให้ความรู้และมีวิธีการดำเนินกิจกรรมให้กลุ่มได้เรียนรู้ตลอดเวลา กลุ่มเป้าหมายที่ไม่เคยมีความรู้จึงเกิดความรู้ใหม่และในคนที่มีความรู้เดิมอยู่แล้วก็ได้รับความรู้เพิ่มขึ้น และ

มีทักษะในการใช้ถุงยางอนามัยที่ถูกต้อง สามารถจดจำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเอดส์และ
ทักษะการใช้ถุงยางอนามัยได้ถูกต้อง แม้เวลาผ่านไปเป็นปี

อย่างไรก็ตาม จากการติดตามประเมินผลผู้เคยเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ของพนักงานในสถานบริการน้ำมันหลังจากดำเนินกิจกรรมไปแล้ว 1 ปีพบว่า พนักงานมีการเคลื่อนย้ายเป็นส่วนใหญ่ สำหรับพนักงานที่ได้พบนั้นยังมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการใช้ถุงยางอนามัยอย่างถูกต้อง แต่มีพนักงานบางคนเท่านั้นที่ลดพฤติกรรมเสี่ยงต่อเอดส์ โดยการใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ หรือมีเพศสัมพันธ์กับคู่นอนเพียงคนเดียว แต่พนักงานบางส่วนยังมีพฤติกรรมเสี่ยงอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สงวนศรี พิฑูรพงศ์ และคณะ (2537) ที่พบว่าคนงานก่อสร้างมีความรู้เรื่องเอดส์สูงกว่าร้อยละ 91 แต่พนักงานมากกว่าครึ่งยังมีพฤติกรรมเสี่ยงโดยไม่นิยมใส่ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์กับคนที่ไม่แน่ใจว่าติดเชื้อเอดส์หรือไม่

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงสรุปได้ว่า การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการมีเพศสัมพันธ์ เพื่อป้องกันการเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ต้องอาศัยระยะเวลาและเงื่อนไขที่เหมาะสมหลายประการ การมีความรู้ความเข้าใจด้านเอดส์และการมีความตระหนักต่อเอดส์เล็กน้อย ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการป้องกันเอดส์อย่างแท้จริง แม้จะมีทักษะในการป้องกันก็ตาม เพราะในสภาพความเป็นจริงแล้ว สภาพแวดล้อมต่างๆ ในการดำรงชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย เอื้ออำนวยต่อการมีพฤติกรรมเสี่ยงเป็นอย่างมาก เช่น การแพร่ระบาดของยาบ้าอย่างรุนแรง ในสถานบริการน้ำมัน การอยู่ใกล้กับสถานเริงรมย์หรือแหล่งขายบริการทางเพศ การขาดการสนับสนุนทางอารมณ์โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการที่กลุ่มเป้าหมายมีค่านิยมที่ไม่ถูกต้องแต่ถ่ายทอดและสั่งสมมาเป็นเวลานาน เช่น ค่านิยมในการมีคู่นอนหลายคนและการเที่ยวหญิงบริการ ตลอดจนค่านิยมที่เกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ป้องกัน เช่น การใส่ถุงยางอนามัยทำให้เกิดความรู้สึกไม่เป็นธรรมชาติ สังคมของเพื่อนไม่ยอมรับหากพกพาถุงยางอนามัยติดตัว เป็นต้น ฉะนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพียงครั้งเดียวยังไม่เป็นการเพียงพอ จึงควรปรับปรุงกิจกรรมให้มีความเข้มข้นมากขึ้น โดยการเข้าไปจัดกิจกรรมให้มากขึ้นและมีความต่อเนื่อง พร้อมกับมีการสนับสนุนทางอารมณ์ให้กระจายถึงกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุด และมีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ รวมทั้งส่งเสริมการสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมให้เหมาะสมและเอื้ออำนวยต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางเพศด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) พนักงานในสถานบริการน้ำมัน ทั้งที่เป็นชนกลุ่มน้อยและชาวไทยพื้นราบหลังจากจบการศึกษาภาคบังคับ เข้ามาทำงานเป็นพนักงาน ทำให้ขาดโอกาสในการรับรู้เรื่องเอดส์ การจัดกิจกรรมการให้ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการป้องกันเอดส์กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นพนักงานของสถานบริการน้ำมัน ควรวางแผนในการดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง รวมทั้งมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในทุกรูปแบบในการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย โดยการใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งที่มีเพศสัมพันธ์ พร้อมกับการแจกจ่ายถุงยางอนามัยให้มีการกระจายและครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายในทุก ๆ พื้นที่

2) ควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับโทษและอันตรายที่เกิดจากการดื่มสุราและการเสพยาเสพติดประเภทแอมเฟตามีนหรือยาบ้า ด้วยวิธีการที่เร่งรัดและรวดเร็ว เพราะมีการแพร่ระบาดของยาบ้าในสถานบริการน้ำมัน พนักงานบางส่วนนิยมสูบบุหรี่พร้อมกับดื่มสารกระตุ้นประเภทแอลกอฮอล์หรือเครื่องดื่มชูกำลัง แล้วทำให้เกิดอาการคึกคะนองที่นำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์หรือการเที่ยวสถานบริการทางเพศ ปัญหาของยาบ้าไม่ได้มีเฉพาะการส่งเสริมให้มีการแพร่ระบาดของเอดส์เท่านั้น แต่ยังทำให้เกิดปัญหาสังคมอื่นๆ ได้อีก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การปราบปรามที่จริงจัง และควรกระทำควบคู่ไปกับการให้การศึกษาที่เจาะลึกเฉพาะกลุ่มอย่างแท้จริง

3) ควรมีการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม โดยการสร้างค่านิยมในการดำรงชีวิตที่ดีและเป็นแบบอย่างให้กับประชาชนทั่วไป ซึ่งจะสามารถลดปัญหาสังคมลงได้ รวมทั้งลดสิ่งแวดล้อมที่คอยยั่วยุชักนำไปสู่การมีพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ โดยมีการควบคุมอย่างเข้มงวดในการเปิด - ปิด สถานบันเทิงต่างๆ ทั้งสถานบันเทิงที่มีการขายบริการทางเพศและที่ไม่มีการขายบริการทางเพศ ซึ่งเป็นแหล่งมั่วสุมของวัยรุ่นในการดื่มสุราและการเสพยาเสพติดชนิดต่างๆ รวมถึงการมีเพศสัมพันธ์ที่ขาดการป้องกัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัย

1) ควรศึกษาเปรียบเทียบถึงพฤติกรรมเสี่ยงต่อเอดส์ระหว่างกลุ่มพนักงานที่เป็นชนกลุ่มน้อยกับกลุ่มพนักงานที่เป็นคนไทยพื้นราบที่ทำงานในสถานบริการน้ำมัน เพราะว่าทั้งสองกลุ่มมีวิถีชีวิตและภูมิหลังที่แตกต่างกัน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนารูปแบบที่มีความเหมาะสมสำหรับแต่ละกลุ่มต่อไป

2) ควรมีการศึกษาวิถีชีวิตและพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ที่มีผลต่อการแพร่กระจายของโรคเอดส์ นอกเหนือจากกลุ่มพนักงานในสถานบริการน้ำมัน เพราะเอดส์มีการแพร่ระบาดอยู่ในทุกกลุ่มอายุและอาชีพ ซึ่งจะทำให้ได้แนวทางในการยับยั้งการแพร่ระบาดของเอดส์ได้